

Hebrew Writers Association in Israel

סופרים בעל-פה: ש"י עגנון

Author(s): גליה ירדני

Source:

Moznaim /

מאזנים

ט ג-ד) אב-אלול תשי"ט אוגוסט ספטמבר 1959), pp. 249-251

Published by: Hebrew Writers Association in Israel

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/23845393>

Accessed: 27-03-2018 08:25 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Hebrew Writers Association in Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Moznaim* / מאזנים.

JSTOR

<http://www.jstor.org>

ש"י עגנון

פשוט" שלי בתרגום יידי, מעשה ידיו של המתרגם אליעזר רובינשטיין. ספרים נאים, לא כן? אבל שערנה בנפשכן דבר כזה: לאחר שיצא הספר, התחילו מפרסמים אותו התרגום עצמו בהמשכים בעתונות היידיה היר מית שם. — ומיד, בוריונות של עלם בן עשרים, ניגש לארון אחר והוציא משם גלין נות רחבים של עתון, שעל דפים שלמים שלו משתרע תרגום הסיפור. ותמונות גדולות, דיוקן פניו העדין של עגנון, מציצות מראש העמוד.

חברתי פנתה להתבונן מסביב וניגשה אל אחד המדפים, שצבעיהם הסגוניים של הספרים שהיו מונחים עליו העידו שבני זמננו הם.

— אה, את מסתכלת באלו — אמר עגנון בחיך — זהו מין אוסף שיש לי של ספרים ואנתולוגיות שבהם הופיעו דברים משלי. אני גם קצת אוהב את עצמי...

חברתי, שהנה משוררת, אמרה:
— וכי יש בעולם סופר או משורר שאיננו גם קצת אוהב את עצמו?
ארשת המשובה נמחתה מעל פניו של עגנון והוא הניד בראשו ואמר:
— לא, אל תאמרי כך. ברנר שנא את עצמו...

שבנו וירדנו למטה, אל המרפסת, ששולחנה היה ערוך בספלי קפה מהבילים. בין לגימה ללגימה העלה עגנון זכרונות מתקופת עלייתו לארץ, בשנת 1908.

— הייתי צעיר מאד, ותמים עוד יותר. הבאתי עמי את כל הנאיביות של העיירה. יכולות אתן לשער בנפשכן מה היתה אז בשבילי הפגישה עם כל הסופרים שחיו אז בארץ! זוכר אני את היום שבו ראיתי בפעם הראשונה תצלום של ביאליק, עוד לפני כן, בעיירה. וכי יכולות אתן לדמות בנפשכן מה היה בשבילי! באיזו הערצה, באיזו התפעלות-הלב, ב"בלעתי" בעיני את דיוקן המשורר! ש. בן-ציון היה הסופר הראשון שנפגשתי עמו בארץ, ואף הוא עשה עלי

אחר-הצהריים של יום ששי, ביום קיץ ירושלמי נעים. הרוח מבדרת את בגדינו ואת שערותינו, שלי ושל חברתי, שנתלוותה אלי לביקור בביתו של עגנון, כדי לשאול ממנו רשות לתרגם שניים מסיפוריו. סיפורים אלו, מבין ראשוני הסיפורים של עגנון, למדה לפני שנים בבית-ספר עברי בארה"ב, והם נחרתו בלבה ומלווים אותה עד היום. רצונה העז הוא לצור אותם מחדש בלשונה, ולהעני קם כשי לקהל הרבבות של קוראי אנגלית בעולם.

עגנון מקשיב לדבריה, מהרהר ומשיב: — זכורני, יום אחד, לפני חמישים שנה, נכנסתי אצל ברנר וסיפרתי לו, בשמחה ובגאווה גדולה, שסיפור אחד משלי ניתר גם לגרמנית, נתפרסם בדפוס, ואף קיבלתי ש"ס בעדו! ציפיתי שברנר יברך אותי ויש"ח מח בשמחתי, כי היינו חברים קרובים מאד. להפתעתי הרבה לא הגיב כלל. רק נעץ בי את עיניו העגומות, המהורהרות, ואמר: "גדולתו של סופר שמתבצר בתוך עמו, בל"שון עמו". במלים אלו ממש אמר. הייתי אז עלם צעיר, הערצתי את ברנר ואהבתי, ודב"ריו עשו עלי רושם בל ימחה. מני אז אין התרגומים שעושים מסיפורי מעניינים אותי במיוחד, ועל כך אני אסיר תודה לו, לברנר, עד היום.

חברתי באה במבוכה ולא ידעה מה תאר. מר. אולם כעבור רגע ניצתו עיני עגנון במין זיק של משובה.

— בואנה, ילדות — אמר — ונעלה למעלה, אל חדר-העבודה שלי. אראה לכן כיצד עושים תרגום מסיפורי.

עלינו אחריו במדרגות ונכנסנו לחדר מרוות, שכל קירותיו, עד לתקרה, מצופים בספרים, שריח של כובד-ראש ועתיקות נודף מהם. עגנון ניגש אל אחד הארונות הנעולים שבחדר, פתח אותו והוציא שני ספרים מהר"רים, אחד מהם בכריכת עור ובעל שוליים מזהבים. — כך הוציאו באמריקה את „סיפור

ש"הסתגלתי" ויכולתי לשוב לעבודה. אבל במיוחד אני רגיש לשינויים של נוף. בכתיב בתו של "תמול שלשום", למשל, חל משבר חמור מאוד בשל כך. באמצע הכתיבה עליתי עם חסידי ברצלוב למירון. כשחזרתי משם ליוז אותי מראות הנוף של מירון ולא הירפו ממני. כל כמה שהשתדלתי להעלות בדמיוני את יפו ואת שבוש, שבהן עסקתי אז, לא הצלחתי.

עגנון הרים ידו לעיניו, כמבריה מראות טורדניים.

— הנה, ברגע זה ממש שסיפרתי לכן את הדבר, עלו שוב בדמיוני מראות הנוף רבי-ההדד של מירון והתייצבו כחיים לנגד עיני. הנוף מרדף אותי, כובש אותי. אולי משום כך אין אני דומה לאף אחד מגדולי הסופרים בעולם, שמכינים את עצמם לכתיבת ספר, חוקרים, לומדים, רושמים רשימות. מתי כותב אדם את הסיפור הטוב? בשעה שלא חשב כלל לכתוב אותו. זה נוצר בלבו מאליו. לפתע הוא מקבל כוונה, הצורבת ואינה מרפה, הוא מנסה לכתוב, וזה "הולך"! מעולם לא הכינתי את עצמי לכתוב סיפור וכל אותם הסיפורים שהכינתי את עצמי לכתבם, לא כתבתי ולא אכתוב לעולם.

— מר עגנון — ניצלתי את השתיקה שנשתררה ופתחתי לשאלו — האם ניתנים, לדעתך, החיים המתהווים, חיי ההווה, לעיצוב אמנותי בדומה לזכרונות החיים המגובשים מתקופת הילדות? כוונתי לאמור, האם ניתן לעצב את ההווי ההיולי בארץ כשם שניתן לעצב את ההווי המגובש של העיירה היהודית?

— בדרך כלל — השיב עגנון בחיוך — אינני יכול לענות על שאלותיך, משום שהן טעונות עיון ושיקול, ואינני מוכן להן. אולם על שאלה זו אני יכול לענות לך מיד. כן, בוודאי שכן. אפשר לכתוב, ולכתוב היטב, על הכל, בתנאי שהתווייה היא אמיתית. הסיפור נולד ככרוניקה פשוטה, ובתהליך העיבוד — מה שאתם קוראים "יצירה" (אני קורא יצירה רק למעשי ידיו של הקב"ה ולהבדיל — ליוצר כלי חרס) — הוא מתעלה, עד שנהפך לכרוניקה עליונה. אבל כמובן שכל מה שהוא עתיק יותר הארומה שלו ריחנית יותר, מתוקה יותר, משכרת יותר. כאשר הייתי בנורבגיה קניתי בקבוק קטן של יי"ש מיוחד במינו. יי"ש זה, לאחר

רושם עצום. הוא היה אֶסְתֵּט, בעוד שברנר היה איש-המוסר; הוא היה אופטימיסט וקיווה לייסד מין ספרות ארץ-ישראלית חדשה. בעוד אשר ברנר היה פסימיסט. אולם אין כל טעם בהשוואות והקבלות כאלו, משום שאינן נותנות את האדם החי. כאשר עליתי לארץ, השבתי להיעשות לפועל, לעבוד את האדמה באחת המושבות. ש. בן-ציון דיבר על לבי והסביר לי שדבר זה לא יהיה לפי כוחי. יחסו אלי היה מופלא במינו. היה בוטל ממני את סיפורי, קורא אותם בפני זקני יפו ואומר להם: "עוד יבוא יום וכולנו נתבייש בפני התינוק הזה".

עגנון נתחייך לפתע, כמנער מעליו את גלי הזכרונות שהציפוהו.

— הריני יושב ומעלה זכרונות, ואין לדבר סוף, ובכלל, עוד אספיק להעלות זכרונות לכשאהיה אדם זקן... ושוב הציץ בנו בשובבות המיוחדת לו, שנאיביות של ילד ופקחות של אדם, ששבעים שנה מאחוריו, משמשות בה בערבוביה.

— אנא — הפצרני, מוקסמות — המשך לספר.

— כיום — המשיך עגנון מהנרתר — הדברים נשתנו. החיים נעשו עמוסים יותר, מסובכים יותר. שוב אין פנאי לשמחה הפשוטה, לחברות מלב ללב, כפי שהיתה אז. חיינו בעניות גדולה, אבל לא חשנו בה, משום שהצרכים היו מעטים וצנועים. מי שגר בשני חדרים נחשב אז לעשיר גדול. אבל היתה רעות, והיתה שמחה — שמחת-הלב, שמחת-הנפש. חיינו יחד, והיינו נפגשים ומתווכחים ומתלהטים ומתקוטטים בלי הרף. אני רצייתי להיעשות לפועל, או, במקרה הגרוע ביותר, פועל-דפוס. מי העלה אז על דעתו שימצא את פרנסתו על-ידי הספרות? חשבתי שאכתוב בלילות, לאחר יום עבודה. הייתי פורה מאד בתקופה הזאת. הסיפורים שפעו מעטי, הצעירים עלו על לבי בזה אחר זה, ונכתבו בזה אחר זה. לא קניתי לי עדיין את הדיסציפלינה של סופר. התחלתי לכתוב בהיותי צעיר מאד. בבוצ'ץ, עיר מור לדתי, השארתי חדר מלא כתבי-יד. כעת כבר אין הכתיבה באה בקלות שופעת כזו. בעשיתי רגיש עד אימה לכל שינוי חיצוני קל שבקלים. הנה, בימים אלו עליתי מחדר העבודה שלי שכאן, בקומה זו, לחדר העבודה שלמעלה, שראיתן מקודם. עברו ימים עד

בבוקר, ועד הצהריים ישב בחדרי. אחרי הצהריים הייתי אני בא אצלו, והיינו מטייִ לים בכפרים ובשדות עד חצות הלילה, ופ־עמים יותר, בהפסקה קלה לסעודת־הערב. ביאליק היה מלא חיות, ולא אהב להיות לבדו, אם כי, כמובן, היו לו שעות שהיה זקוק להתבודדות. היינו משוחחים על ספרות ימי־הביניים, על אישים קדומים, על בעיות מוסר. הספרות החדשה לא עניינה אותו הרבה. אבל יום אחד סיפר לי מתוך התפע־לות רבה על „סאלאמבו“, שקרא בתרגומו של נחום סלושץ. „זהו ספר של משורר שברא יש מאין“, אמר בהתרגשות, „פלזבר העמיד בספר הזה עולם מלא“. אבל — הפסיק עגנון את שטף הזכרונות — השבת עוד מעט ותיכנס, ויש ללכת לבית־הכנסת. הוא נכנס לחדר וענב עניבה. קמנו להיפרד, ועגנון יצא עמנו לרחובות השכונה השלווים, שאוירת השבת כבר היתה מרחפת עליהם. האוטובוס האחרון אך זה עלה, וחיכינו שירד. עגנון נשם מלוא ריאותיו מן האוויר החריף, המבושם, אוויר השבת הזא־נים, נתאנה ואמר:

— כמה יפה היה אילו שמרו יהודים את השבת... — ועלה אלי מן המלים המעטות הללו כל ערגונו על הקדושה שנסתלקה, השמורה וקבועה בנפשו — ובספריו — מימי הילדות הרחוקים שמעבר לימים ומעבר לזמנים.

גליה ירדני

שמכינים אותו, אין מוציאים אותו לשוק, אלא מאחסנים אותו בחביות, ומטעינים את החביות בספינות. הספינות נוסעות בימים, החביות מיטלטלות, וכאשר הספינה חוזרת, לאחר שנה, לנמל־הבית שלה, נוטלים את הייִש הזה מן החביות, מריקים אותו לבק־בוקים ומוציאים אותו למכירה. הזמן והטיל־טולים מעניקים לו את הארומה המיוחדת שלו. כך זה גם בספרות.

— סיפרת לנו קודם איזה רושם עשתה עליך בנעוּתך תמונה של ביאליק. האם הכרת אותו אחי־מקורב? — שאלה חברתי. — הכרתיו, הכרתיו. נפגשתי עמו, והכרתי אתו, בארבעה פרקי־זמן שונים. קודם כל בארץ־ישראל. טיילנו יחד בכל הארץ כולה, חוץ מבירושלים. על החיבה ששררה אז בינינו סיפר פעם פרופ' שץ את האנקדוטה הזאת: יום אחד נכנס למספרה של בריסקר ביפו ושאל את מר בריסקר אם יוכל לספר אותו. „מה פירוש?“ קרא בריסקר, „ביאליק בכבודו ובעצמו נשק את עבודתי!“ פרופ' שץ התפלא כיצד אפשר לנשק עבודתו של ספר, ובריסקר השיב: „כאשר אך זה סיימתי לעשות את זקנו של עגנון, והוא יצא מן המספרה, פגש בו ביאליק ונשק לו על לחיו“. אחר־כך נפגשתי בביאליק בעת הקונגרס הציוני בווינה, הקונגרס האחרון שלפני מל־חמת־העולם הראשונה. ואחר־כך, אחרי המל־חמה, נפגשנו בהומבורג. הוא בא לשם עייף ויגע מרוסיה, דרך ברלין. עתוּתי היו בידי, והייתי מטייל עמו ימים שלמים. היה בא אלי